

S-audă vecinile.
Ai măi și iară măi,
Măi, mire de nu-i fi bun,
Ploaie-te ploaie de tun.
Ai măi și iară măi,
Pe mireasă ploaie deasă
De n-a fi găzdoaie-n casă.
Ai măi și iară măi,
Măi, mire, mireasa ta,
Și de ți-a greși o sută,
Strânge-o-n brațe și-o
sărută.
Ai măi și iară măi,
Și de ți-a greși o mie
Strânge-o-n brațe și-o
mângâie.

*De la Berindea Maria, 63
ani, Budești, 2012*

Strigătură la nuntă

41.

I.

Măieran cu creanga-n jos,
Să trăiești mire frumos,
Tare mândru te-ai gătat
La cununat de plecat.
De te duci la cununie,
Spune-i la mă-ta să știe.
Mire mândru, la plecare,
De la mă-ta ie-ți iertare
Că ai fost fecior cuminte,
Ai știut să îi dai cinste.
Măieran, pe drumu tău
Roagă-te la D-zeu
Să-ți sie bine, nu rău.
Ei, măi mire, fātu meu
Să nu ți-i mireasa rău
Că te vede D-zeu,
De îi ține-o tare bine,

Colecția MARIA ȘI GRIGORIE CROITORU

Magia în folclorul copiilor

Oricât ar părea de bizar, în folclorul copiilor întâlnim elemente de magie, în care copilul crede. În așa-numitele formule-cântec terapeutice sau în formulele-cântec adresate plantelor, insectelor, păsărilor, lucrurilor neînsușite, cele pentru schimbarea vremii sau în versurile care însoțesc jocurile de copii, prin intermediul invocării, al descântecului sunt chemate în ajutor cele cu putere magică pentru a rezolva unele situații dificile.

Prezentăm câteva elemente despre care poporul crede că au puteri magice, luându-le în ordinea în care apar în cartea noastră *Din folclorul copiilor și al tinerilor din satul Aluniș*:

a) Luna. Invocarea lunii pe înserat are substrat magic, existând credința că astrul nopții poate aduce sănătate: „Lună nouă, Lună nouă, / Taie pita-n două / Și ne dă și nouă: / Mie jumătate, / Ție a tria parte, / La toți sănătate” (Croitoru 3, p. 32/1).

b) Cioara. Este considerată o pasăre oraculară. Figurează printre simbolurile morții. În basme, însă, cioara și corbul îl ajută pe Făt-Frumos în lupta cu zmeul, aducându-i alimente sau substanțe cu puteri neobișnuite. În folclorul copiilor, cioara apare în postura unui donator mitic. La căderea unui dinte de lapte, copilul îl aruncă pe casă, spunând de trei ori următoarele versuri cu puteri magice: „Cioară, cioară negricioară, / Na-ți un dinte de fier / Și dă-mi unul de oțel” (Croitoru 3, p. 32/2).

c) Porcul. Țăranii din Aluniș văd porcul ca animal augural și meteorologic, pentru că prevestește frigul, strângând paie, sau căldura, iar în vis prevestește bogăție și fericire. Deși este animalul asociat necurăteniei fizice și morale, oamenii îl invocă pentru scoaterea gozului din ochi. Cel căruia i-a intrat un goz în ochi, frecându-se ușor cu mâna, zice versurile: „Iuș, iuș, prin păiuș, / Porcul besă, / Gozul iesă. / Porcu' o bășit, / Gozu' o ieșit” (Croitoru, 3, p. 32 /3).

În basme, se întâlnește porcul cu părul de aur, întruchipare zoomorfă a soarelui. De asemenea, eroul din basme se transformă în porc și invers.

d) Florile simbolizează frumusețe, tinerețe, puritate, armonie, pasiune, dragoste, lumea multicoloră, sunt paradiziace, dar efemere. Fiind un simbol solar străvechi, prin formă și culoare seamănă cu astrul zilei, cât și prin heliotropismul multora dintre aceste plante, oamenii cred în puterea magică a florilor de a influența starea de sănătate.

Cu primele flori pe care copilul le găsește primăvara în pădure face un „struț” (buchețel) și zice: „Atunci să mă doară capul (sau altă parte a corpului), când s-or duce astea de unde au venit.” Le aduce acasă și toți ai casei procedează la fel. Alții, dând ocol capului cu „struțul” de flori ori altei părți a corpului, tot de trei ori, zic: „Când oi aduce apă cu sacu’, / Atunci să mă doaie capu’.” Sau: „Când oi aduce apă cu sâta, / Atunci să mă doaie burta.” Sau: „Când oi aduce apă cu ciuru’, / Atunci să mă doaie c...” (Croitoru 3, p. 33/6).

Floarea poate fi asociată cu fluturile și este adesea simbolul sufletului morților. În Aluniș, sunt niște flori galbene, numite „florile morților”, ca salsăul, pe care oamenii le răsădesc pe morminte. De altfel, legendele și miturile despre flori ne spun că acestea sunt metamorfoze ale sufletului zeilor, zânelor, eroilor, eroinelor. În flori, ca și în ierburi și pomi, se pot cuibări spirite bune și rele.

e) Furnica este considerată simbolul hărniciei, al sânguinței și al muncii neobosite. Mușuroaiele de furnici sunt construcții ingenioase, foarte rezistente la intemperii. Deși se cunoaște interdicția de a strica mușuroaiele de furnici, copiii le aleg și le folosesc ca obiecte de joacă, conform descântecului: „Furnicar, furnicar, / Dă-mi un pic de oțatar, / Că l-oi duce la mama, / Să acrească mazărea./ Furnicar, furnicar, / Dă-mi un pic de oțatar, / Că de nu mi-i da, / Casa ți-oi strâca” (Croitoru 3, p. 34/9).

Cu o botă curățată de coajă se dădea pe mușuroiul de furnici și se lungea bota, care era acră din cauza acidului formic din furnicile omorâte. Se zicea de mai multe ori.

f) Buburuza, insecta roșie cu șapte puncte negre pe aripi, are multiple funcții magice, mitologice și augurale. Fiind reprezentarea zoomorfă a soarelui, ea reprezintă primăvara, căldura, bogăția și fertilitatea. Ea apare și în folclorul satului Aluniș cu importante funcții în magia premaritală: „Buburuză, ruză, / Încotro-i zbură, / Acolo m-oi mărita” (Croitoru 3, p. 35/10); „Buburuză, ruză, / Urcă-te-n căruță / Și unde vei pleca, / Acolo m-oi însura” (Croitoru 3, p. 35/12); „Pipiriga, riga, ga, / Încotro îi zbură, / Acolo eu m-oi mărita” (Croitoru 3, p. 36/13).

Poporul crede că buburuza poate arăta direcția în care se găsește „orânda” celui care se joacă cu gâza. Insecta se lua în mână și se lăsa în voia ei. Se plimba, cât se plimba pe o parte și pe alta a palmei și-și lua zborul într-o anumită direcție. Tânărul sau tânăra credea că în acea parte va fi persoana de care își va lega viața. Invocarea buburuzei are substrat magic. Dacă se întâmpla să nu-și ia zborul, stătea pe loc și nu se mișca, însemna că fata sau feciorul nu se va căsători. Unii se gândeau și la ceva mai rău, iar alții vedeau în așezarea buburuzei pe capul sau pe

S-avem cinste după tine,
S-avem cinste, nu rușine.

II.

Frunză verde de mălin,
Hai, mireasă, să-ți închin
Că astăzi ne despărțim.
Mândru-ți stă mireasă
Ca și la o-mpărăteasă.
După ce ti-i mărita,
Nime nu ți-a închina,
Nu ți-a si dragă viața.
De noră dacă ti-i duce,
Multe-i trage,
Multe-i duce.
La străini nu îi ușor,
Nu poți fa pe placul lor.
Hai, mireasă, și te gată
Că mirele te așteaptă
În fața bisericii
Cu nănașii și părinții
Unde mărg toți tinerii.
Popa-i om înșelător
Că te-ntreabă de tri ori
Ș-apoi te pune să jori
Ori îți place, ori nu-ți place,
Tu spui da, că n-ai ce face.
Da tu nu si supărată
Că nu-i așa rău măritată,
Mirele să te-nțeleagă.
Peste-o lună peste două
Ne zine rândul și nouă
Și iar laolaltă vom si
Ș-om începe-a nevestii.
Mireasă, camașă albă,
La toată lumea ești dragă,
Mâne-ta i-ai fost urâtă,
Te-o vândut căsătorită.

III.

Mireasă, mirele tău
Zice lumea c-a si rău.
De-a si rău și blăstămat,
Culcă-l cu pisica su’ pat,
Nu-l culca cu tine-n pat.

Miresucă cu brâu lat,
Să ai grijă de bărbat
Nu-i da blidul nespălat,
Nici lingura de su' pat
Ca ți-a da cu ele-n cap.

IV.

Măi mire, de nu-i si bun,
Ploaie-te-o ploaie-n drum,
Pă mireasă, o ploaie deasă,
De n-a si găzdoaie-n casă.
Măi mire, dacă-i si rău,
Ț-oi fa gatii de lipideu
Și cămașă de bumbac
Ca să-ți pot da peste cap.

V.

Frunză verde-a iederii,
Zi cetera găinii,
Zi cetera mai cu drag
Să mă duc chitilinaș
Cu găina la nănași.
Eu de mult m-am pregătit
Cu găina de pornit.
Săraca găina mé,
Rău îmi pare după ea,
Asară-o fost după șură
Ș-amu-i cu țigara-n gură.
Săraca găina mé,
Rău îmi pare după ea
C-o fost tare ouătoare
Ș-o ouat stând în picioare.
Bine-mi pare mie amu
C-am păcălit nănașu
Că i-am spus că-i dau
puicuță
Și i-am dat cocoș cu puță.
Nănașule, de nu crezi,
Ia cocoșul și îl vezi!

VI.

Eu Țap grâu, nu Țap secară,
Mireasa-i o floare rară,
Eu Țap grâu, nu Țap ovăz,

hainele unui om semn de bun augur ori un semn de dragoste.

g) T. Pamfile consideră **Bâza** ca o ființă mitică din grupul **Sperietorilor**, alături de **Goga, Bâca, Bau, Baubau, Bolea, Borza, Goța** (*Dușmani și prieteni*, 272 – 276), iar **Hală** „un duh rău”, aducător de boală.

În formulele-cântec adresate insectelor culese din Aluniș apar asociate **Hăla (Hală)** și **Băzu (Bâza)**: „Hăla băzu, băzu, / Lasă-mi vaca-n pace, / Că laptele-mi place” (Croitoru 3, p. 36/14).

În zilele călduroase și, mai ales, în apropierea pădurilor, se puneau muște pe vaci. Cei mai periculoși erau tăunii. Aceștia le mușcau de uger și vacile nu se puteau apăra de ei. Din cauza durerii „bâzdărau”, adică o lua la fugă și cu greu puteau fi prinse. Dacă alergau prea mult, se întâmpla să se îmbolnăvească și chiar să moară.

h) Greierele. Cunoaștem greierele din fabule și din poeziile închinat lui, ca un simbol al lipsei de prevedere specifică artistului (vezi Avianus, Donici, Topârceanu, La Fontaine etc.). În mitologie este considerat simbol al vieții și al renașterii, al luminii și întunericului. Românii cred că greierele este blagoslovit de Dumnezeu, iar cântecul și prezența lui în casă sunt de bun augur și e păcat să-l omori.

În Aluniș, în folclorul copiilor apare în următorul cântec: „Preuteasă, acasă-i popa? / De-i acasă, / Zî-i să iasă; / De-i la moară, / Zî-i să moară, / Că vin turcii cu papucii / Și ne omoară tăți pruncii” (Croitoru 3, p. 36/15).

În graiul localnicilor, **greierul** este numit **popic, popă**. Versurile de mai sus se spuneau în timp ce se scormonea la gaura greierului cu un bețișor, ca să iasă afară. Uneori se întâmplă să iasă, spre hazul celor prezenți, alteori nu ieșea. Ca să-i păcălească pe cei mai mici și mai naivi, cel care „descânta” greierul venea cu el prins gata și, într-un moment de neatenție, se făcea că-l prinde din gura găurii.

Dincolo de jocul ca atare, care amuză copiii, vedem o modalitate magică populară menită să izgonească aceste insecte din casă.

i) Musca. Nu credem să fie om pe fața pământului să nu fie enervat de câteva ori pe zi de **muscă**: prin petele puse pe cămașa albă, pe cartea pe care o citește, pe pereți, pe mâncare, prin comportamentul ei sâcâitor. În plus, este insectă aducătoare de boli, de mizerie, din care cauză a devenit un simbol al răului și al forțelor infernului. În mitologia românească, muștei Columbace, ale cărei înțepături sunt uneori mortale pentru om și animale, i se atribuie proprietăți infernale.

Credința populară socotește comportamentul acestei insecte

nesuferite prezicător al aspectului vremii. Ca toți românii, și alunișenii cred că plouă atunci când muștele pișcă tare, intră multe în casă, se pun în număr mare pe animale, iar musculițele se vâra în ochii oamenilor și ai animalelor. În unele părți, musca este folosită pentru vindecarea unor boli. „De friguri se iau trei muște de cal, vii, se pun în câte o boabă de vișină (dulceață) și se ia dimineața pe inima nemâncată” (A. Gorovei, *Credinți și superstiții*, 94). În acest sens trebuie înțelese și versurile din cântecul următor, cules din Aluniș: „Concai chilimoni, / Concai ca, / Prinde musca, n-o lăsa: / Dacă-i vie, / Dă-mi-o mie; / Dacă-i moartă, / Mânc-o coaptă / Cu ulei, cu pătrunjel, / Cu untură de cățel, / Cu ceapă, cu usturoi, / Cu untură de broscui” (Croitoru 3, p. 37/16).

j) Fluturile, insectă atât de mult iubită de copii pentru coloritul ei extraordinar și zborul lin, planat din floare în floare, este considerat ca având valențe mitice și funcții augurale. Se crede că în fluture este încarnat sufletul mortului, care vine în casa unde a trăit sub forma acestei insecte. În credința populară, fluturile de noapte, numit **striga**, când intră în casa omului, este prevestitor de rău, deoarece reprezintă vampirul, moroiul, strigoii (striga = strigoii). Poporul crede că duce apă morților în lumea cealaltă.

Primăvara, culoarea primului fluture văzut este prevestitoare de bine sau de rău. Astfel, fluturile alb prevestește veselie, voie bună, curățenie sufletească, optimism, sinceritate, cel galben – boală, cel roșu – sănătate și spor la bucate. Există interdicția de a omorî fluturi. Copiii din Aluniș, ca și cei de aiurea, nu respectă interdicția și aleargă după ei să-i prindă.

Versurile următoare, adresate fluturului, sunt din folclorul local: „Fluture, fluture, / Adu-mi mie repede / O ruje din rujile badelui, / Din mijlocul satului” (Croitoru 3, p. 38/18).

k) Barza. Cu câtă bucurie întâmpină copiii sosirea **berzei** „Al primăverii dulce iubit prevestitor”: „El vine, se înalță, în cercuri line zboară / Și, rapide ca gândul, la cuibu-i se coboară; / Iar copilașii veseli, cu peptul dezgolit, / Aleargă, sar în cale-i și zic: Bine-ai sosit!” (V. Alecsandri, *Oaspeții primăverii*). Este simbol al primăverii, al regenerării, bunăstării, fertilității și belșugului. Este pasăre de bun augur, simbol al respectului filial. Ca pasăre călătoare, a fost considerată întruchipare a sufletului strămoșului și vehicul al morților și al revenirii lor din lumea de dincolo. Pentru că își face cuibul pe case, pe șuri este considerată ocrotitoare a casei, de aceea alunișenii, ca toți românii, socotesc distrugerea cuibului berzei un mare păcat și aducătoare de nenorociri. Se zice că barza aprinde casa sau te blestemă să mori împreună cu toți ai casei.

Mirele-i din neam ales.
Eu țâp grâu din tălărel,
Mirele-i frumușel
Și mireasa lângă el.
Dragii mei, bine-ați venit
Că de mult v-am agonit;
Dragii mei bine-ați intrat
Că de mult v-am așteptat.
Intrați, mirilor intrați
După aceea voi nănași
Și apoi toți nuntași.

VII.

Iată-mă, că și eu vin
Cu găina din Sibiu
Cu sumnița prinsă-n brâu,
Cu sumnița sufulcată,
Cu găina-nbujorată.
Eu mă duc printre nuntași
Cu găina la nănași,
Face-mi-ți locul mai mare
Să nu pic pe oarecare
Că de pic pe un fecior,
Până-i lume nu mă scol;
Că de pic pe unul însurat,
Nu am mare păcat.
Găina-i cu nouă ouă,
Nănașu-i numa cu două,
A găini-s cocoșite
Și-a nănașului zbărcite.
Hai, nănașule și ia
Găina din mâna mé
Că nu o pot ține de gré,
Îți spun drept și-adevărat
C-am crescut-o cu
Delcamag.

VIII.

Miresucă cu cunună,
Pă mâini sară ce ți-i bună?
Mireasă, de bună samă
Dai cununa pe năframă
Că năframa-i tare gré,
Tăte grijile-s în ié.
Mireasă, de-amu înainte

Drumurile ți-s oprite,
Numa trei ți-s năpustite:
La fântână după apă,
În grădină după ceapă
Și la mă-ta câteodată,
Când îi si mai supărată.

*De la Botezat Floare, 82 ani,
str. Valea Hotarului, Sighetu
Marmației, 2013*

Colecția MARIA MIRELA PODUȚ

Poezia din cadrul ceremonialului nupțial – Cărbunari

Când mérem după mnireasă:

42.

Noi mérem după mnireasă
De om afla-o acasă.
Noi la mnire-am lăsat gata
La mnireasă-amu fac foc,
Nu o făcut niciun coc.

*De la Sălișcan Ana, 75 ani,
Cărbunari, 2013*

Există credința că zeama de barză și carnea sunt bune în vindecarea unor boli și înlesnesc nașterile. Primăvara, omul se bucură când vede două berze sau mai multe și nu doar una, mai ales tinerii necăsătoriți, fete și băieți, care cred că vor rămâne necăsătoriți atunci când văd doar o singură barză. În folclorul copiilor, în versurile de întâmpinare a berzei, întâlnim o veche incantație magică, având darul să apere de friguri: „ – Barză, barză, / Ce-ai în cioc? / - O friptură de boboc, / - Dar în pene? / - Frigurile tele. / - Du-te naibii cu ele” (E. Comișel, *Folclorul copiilor*, p. 134).

Prin versurile adresate acestei păsări de copiii din Aluniș se exprimă credința că ea aduce copii: „Barză, bărzucă, / Adă-mi o sorucă; / Du-te mai departe / Și-mi adă și-un frate” (Croitoru 3, p. 38/19).

l) Melcul este o viețuitoare ciudată, simbol al mișcării lente („Te miști ca melcul”), posedă o „casă”, pe care o duce în spate, și este înzestrat cu coarne, ceea ce îl apropie de bou și de taur – animale sacre, având și capacitatea de a se sui în copaci. Datorită acestor caracteristici poporul a născocit numeroase ghicitori, în care apare ca „arătare”, „bou”, „codobatură bătrână”, „căsuță pestriță” etc.

Iată o ghicitoare culeasă din Aluniș: „Am o căsuță pestriță / Și ca buciumu' sucită. / Și cine șede în căsuță / Are-n cap două corniță. / Și de pleacă, și de vine, / Casa o duce cu sine” (Croitoru 3, p.155/286).

Melcul este simbolul regenerării periodice, iar pentru că își scoate și își strânge coarnele, e o teofanie lunară. În cultura tradițională românească este o încarnare a spiritului strămoșului, așa cum o atestă și cântecul de origine magică și rituală, aflat astăzi în repertoriul copiilor. Iată-l pe cel din repertoriul copiilor din Aluniș: „Melc, melc codobelc, / Scoate coarne bourești / Și te du la baltă / Și bè apă caldă; / Și te du la Dunăre / Și bè apă tulbure; / Și te suie pe buștean / Și mănâncă leuștean” (Croitoru 3, p. 39/21).

m) Câinele, tovarăș și păzitor al omului, simbol al fidelității, atașamentului și vigilenței („Credincios ca un câine”), este un animal htonian și infernal, vestitor al morții și călăuză a sufletelor în lumea de dincolo. În mitologia greacă, Cerberul, animal fantastic, era reprezentat de un câine monstruos, având mai multe capete care vegheau cu schimb, păzitor neînduplecat la poarta infernului pentru ca sufletele morților să nu poată ieși din împărăția lui Hades. Românii cred că Dracul se ascunde într-un câine negru sau roșcat. În basmele românești întâlnim „cățelușa cu dinți de fier și cu măsele de oțel, ce te face mici fărâmi”, care păzește teritoriile celor trei sfinte surori (Sf. Miercuri, Sf. Vineri

și Sf. Duminică), ca să nu fie călcate de picior de om rău. În tradiția românească și în cea a alunișenilor, câinele este prevestitor de moarte: când urlă câinele la casă, e semn că va muri cineva.

Rolul principal al câinelui la casa omului este cel de apărător. De aici, oamenii îi atribuie funcții apotropaice, simțind duhurile necurate care bântuie pe lângă casă. Atunci câinele latră a pustiu.

În folclorul copiilor din Aluniș am întâlnit un cântecel, dovadă a rolului de paznic al câinelui pe lângă stăpânul său: „Câine, câine, cățel bun, / Tu ai grijă de stăpân, / Îl ajuți să vină acasă / De la mândra cea frumoasă” (Croitoru 3, p. 39/22).

n) Lupul. Simbolica lupului comportă două fețe: una feroce, satanică și alta benefică, luminoasă, având în vedere caracteristicile animalului: animal de pradă, când își pune în evidență ferocitatea, latura satanică; animal care vede în întuneric, din care cauză este simbolul luminii, al soarelui, al focului. În basme este și adversar al omului, și auxiliar al acestuia. În mitologia românească, lupul este animal htonian, având în vedere rolul său psihopomp, adică de călăuză a sufletului mortului în lumea de dincolo. Lupul este și un animal totemic, unele părți din el (gheare, labe, dinți, fire de păr, bot, ochi etc.), sunt considerate ca având mare putere apotropaică sau de stimulare magică a sănătății și curajului oamenilor. Lupul este prezent în practicile magice ale poporului român, în vrăjitorie, în jocurile cu măști ale flăcăilor în timpul sărbătorilor de iarnă, în jocurile de copii. Iată o formulă-cântec din folclorul copiilor din acest sat: „Lupule, lupule, / Fugi tu, iute, repede, / Că s-aude acolo-așa / Că vine Ion cu pușca sa / Și mă tem că te-a-mpușca”, (Croitoru 3, p. 39/23).

o) Șarpele este un simbol arhetipal și totalizator, fiind legat de cele patru stihii ale naturii: pământ (trăiește pe pământ), apă (trăiește și în acest mediu), foc (veninul său are proprietățile focului), aer, văzduh (șarpele înaripat din mitologie: balaur, dragon). Este socotit animal primordial, întruchipare a materiei prime și a haosului. Oamenii știu despre șarpe că își primenește pielea, năpârlește, faptul acesta însemnând primenirea ciclică a naturii. Șarpele a ademenit-o pe Eva cu mărul oprit în rai, aceasta pe Adam, devenind simbol al înțelepciunii, ceea ce a dus la izgonirea celor doi din Rai. În iconografia ortodoxă creștină, Sf. Gheorghe este înfățișat omorând balaurul, simbolul minciunii, răutății și calamității umane. În mitologia greacă, Laocoon, preot al lui Apollo în Troia, a fost sugrumat, împreună cu cei doi fii ai săi, de șerpi uriași, trimiși de zeița Atena pentru că s-a opus la introducerea calului troian în cetate.

În folclorul și datinile românilor, numele șarpelui este tabu

Strigături la soacră:

43.

Jeși afară, soacră mare,
Că-ți aducem noră tare,
Ți-aducem noră de-ajutori
Să t'e bată de cuptori.
Te-a mai băga și pă sub
masă
Ca să știi c-ai noră-n casă.

Jeși afară, soacră mare,
Că-ți aducem noră tare,
Noră tare și frumoasă
Cum nu-i alta-n sat aleasă.

Soacra răspundé:

Tu norucă, nora mé,
Tu de-amu-i hi fata mé,
Nu-i hi fată la mă-ta
Că-i hi fată la soacră-ta.

*De la Sălișcan Ana, 75 ani,
Cărbunari, 2013*

Înt'inatu la mnireasă:

44.

Să trăiești, crăiasă nouă,
Ruptă ți-i inima-n două.
De ți-i ruptă inima,
Ți-i ruptă și năframa
Că te duci de la mă-ta
Și-i purta zadie mohorătă,
La tăta lumea i-i hi urătă,
Nu-i mai purta zadie albă
Ca să hi la tăta lumea
dragă.

*De la Sălișcan Ana, 75 ani,
Cărbunari, 2013*

45.

Vine-on mnire păstă-on
dâmb
La o floare din grădină
Și o ié d'in rădăcină
Ș-o mută într-a lui grădină.
Da vezi tu mnire, fātu
mneu,
Că floarea trebe udată și
sărutată
Că de-aceie ai luat-o.
Dragă ț-o fo, dragă să-ți
hie
În lume pe vecie.
D'e ț-a greși câteodată,
Strânje-o-n braț și o iartă
Că-i mint'e copilărească
Nu-i motru să nu-ți
greșască.
Măi mnire, fātu mneu,
Nu-ți purta mnireasa rău
Că-i fată tinerea
Și nu le știi pă tăt'e lucra
Da s-o-nvețe maică-ta.
Și la joc să o duci
Că-i fată tineré,
N-o apucat să joace nu știu
ce.
Și tu soacră, fātu mneu,
Nu-ți purta noruca rău
Că și tu ai fo ca ié
Fată tânără și frumușé
Ș-ai avut o soacră bună.
Să hii soacră vesăloasă
Că ți-ai adus noră
frumoasă,
Frumoasă ca trandafiru,
S-o iubești ca florile
În tăt'e cărările.
Busuioc mândru gătat,
Mnireasă te-ai măritat
Nu mai ești fata fecioară
Nici la mă-ta fată
Să meri la joc cu feciori
deodată.

(nu se rostește în ziua de 17 martie, ziua Alexiilor) și îi sunt consacrate o mulțime de sărbători: Mucenicii (9 martie), Alexiile (17 martie), Bunavestire (25 martie), Soborul Blagoveștenilor (26 martie), când se crede că ies șerpii din pământ; Schimbarea la față (6 august), Sf. Mărie Mare (15 august), Sf. Mărie Mică (8 septembrie), Ziua Crucii (14 septembrie), când se crede că intră șerpii în pământ.

Țăranii din Aluniș, în general, se tem de șerpi și-i omoară pentru a se feri pe ei și animalele lor de mușcătura șarpelui. Prezența șarpelui în apropiere este depistată după mirosul de usturoi pe care îl are. De obicei nu omoară șerpii de culoare verzuie sau alburie din preajma casei, pentru că îi consideră paznici ai casei și aducători de bine. În folclorul satului am întâlnit prezența șarpelui într-o ghicitoare („Curelușă unsă, / Pe sub pământ ascunsă”) și într-o formulă-cântec: „Șarpe, când te doare capu', / Ieși la drum și-ți coată leacu” (Croitoru 3, p. 40/24).

Fiindcă lupul și șarpele s-au nimerit unul după altul, vom dezvolta puțin simbolică celor două animale, cu referiri directe la istoria străbunilor noștri daci, care aveau pe steag și balaurul și lupul. Stindardul (dracones) era un balaur cu cap de lup, cu gura deschisă, fixat cu gâtul într-o prăjină, făcut din bronz sau din argint, iar coada din stofă. Printr-un ingenios sistem interior, stindardul dac făcea să se audă, sub acțiunea curenților de aer, un șuierat puternic ce avea ca efect îmbărbătarea oștenilor proprii și panicarea celor inamici și în plus inducea o stare de nervozitate celor care nu-l mai auziseră.

Întreaga simbolică dacă orbitează în jurul simbolului **lup**, ce a întruchipat fidel o veche conștiință de neam străvechi și războinic. **Lupul** a înmănușat în simbolică lui, însăși obârșia totemică a neamului dac, aflat sub protecția unui zeu propriu, zeu al cerului și al nemuririi și, dacii, potrivit unor reguli magice, au adus pe învinsul zeului lor, Zamolxe, pe balaurul zburător, alături de ei, i-au înfipt capul într-o suliță și pentru a-și înfricoșa dușmanii cu imaginea lui terifiantă și șuieratul nepământean, cât și pentru a arăta și inamicilor cum sfârșesc dușmanii lor, îl purtau cu ei în războaie.

Steagul cu balaurul – dragonul – alături de cavalerii gemeni purtători de dragon (draco) reprezintă un simbol vexiologic caracteristic întregului neam tracic. Dragonul alături de **sica**, armă specifică, sintetizează imaginea alegorică a acestui neam care s-a născut și s-a afirmat sub semnul lupului. Acest steag i-a însoțit permanent în luptă pe oștenii daci și a produs o impresie deosebit de puternică celor cu care slujitorii lui Zamolxe au venit în contact. Prin urmare, **dragonul**, sinteza dintre șarpe și lup, având ca atribute orgoliul și forța, le-a impus tuturor teamă și respect.

p) Dracul. Această ființă cu nume de origine greacă (dragon) sau latină (draco), întruchipare a răului, cu nume tabuizat (se numește Necuratul, Naiba, Aghiută, Ucigă-l-crucea, Ăl-din-baltă, tartor, Ducă-se-pe-pustii etc.) este foarte prezentă în folclorul românesc și mereu pe buzele celor obișnuiți să înjure. Ca toți românii, și oamenii din Aluniș cred că orice om poartă pe umărul drept îngerul păzitor, iar pe cel stâng pe dracul. El poate lua diferite înfățișări – țap, câine, pisică, lup, capră etc., considerate animale impure. Alunișenii îl folosesc în proverbe și zicători („Te faci frate cu dracul, până treci puntea”, „Nu este dracul atât de negru, cum îl crede lumea”), îl pomenește în chiuituri: „Sub călcâiul cizmii mele / Șade dracu' c-o muiere / Și mă-nvață să fac rele; / Sub călcâiul opincii / Șede dracu' cu puii / Și mă-nvață a ptiui” (Croitoru, 1, p. 156/384).

De asemenea, dracul a intrat și în folclorul copiilor din Aluniș într-o formulă-cântec pentru găsirea lucrului pierdut. Când copilul pierde un obiect, scuipă în palma stângă, face semnul crucii și lovește puternic scuipatul cu dunga palmei drepte. Unde sare scuipatul sau în direcția aceea se află lucrul pierdut. Atunci rostește și versurile: „Adă, drace, ce-ai furat, / Că te-oi bate spânzurat / Peste buca curului / Cu crenguța mărilor, / În postul Crăciunului” (Croitoru 3, p. 41/30)

q) Ploaia și Soarele. Se știe că apa este unul din cele patru elemente esențiale care alcătuiesc universul și miturile cosmogonice ale popoarelor, simbolul materiei prime, al stihiei regenerării și izvorul vieții. Apa are proprietăți magice și sacrale. Țăranul din Aluniș se uită rugător spre cerul din care nu cade ploaia atât de necesară dezvoltării plantelor și obținerii recoltelor, dar și atunci când nu se mai oprește, devenind dăunătoare. În folclorul copiilor din sat am întâlnit formule-cântec pentru schimbarea vremii, adică pentru încetarea ploii: „Ploaie, ploită, / Meri către Băiță, / Că a ieși soarele, / Ne-ncâlzi picioarele” (Croitoru 3, p. 42/32); „Stai, ploaie călătoare, / Că te-ajunge sfântul soare / Cu sabia lui Mihai, / Stai, ploaie, stai” (Croitoru 3, p. 42/33); „Stai, ploaie călătoare, / Că te-ajunge sfântul soare / Și-ți taie picioarele / Cu un mai, cu un pai, / Cu sabia lui Mihai. / Stai, ploaie, stai! / stai, ploaie, stai!” (Croitoru 3, p. 43/34).

Invocarea soarelui în aceste versuri are substrat magic, căci astrul zilei este simbol arhetipal, izvor al vieții și al morții. Soarele este sursă și întruchipare a luminii diurne, focul uranian dătător de viață, purificator, dar și ucigător prin arșița și seceta pe care le provoacă. Tocmai pentru puterea de a alunga ploile producătoare de dezastre naturale, diluviene, este invocat în versurile de mai sus.

r) Porunca (blestemul). În unele jocuri ale copiilor (de ex.

Îi mere cu bărbatu tău,
De-a hi bun și de-a hi rău.

*De la Sălișcan Ana, 75 ani,
Cărbunari, 2013*

Strigătură la mnireasă:

46.

Mniresucă, floare-aleasă,
Te duci d'e la mă-ta
de-acasă,
Te duci cu bărbatu tău
De-a hi bine, de-a hi rău;
Te duci la cununie
Pântru o-ntreagă vecie.
Zilele să vă fie frumoasă
Și trai bun s-aveți în casă.

*De la Sălișcan Ana, 75 ani,
Cărbunari, 2013*

Când se mergea după nănași:

47.

Să trăiești, nănașă mare,
Și cu hina dumitale,
Tare mândră și frumoasă.
Ieși, nănașă, până-afară
Că tare mândru ești gătată:
Pân ferești cu flori
domnești,
Pă la uși cu flori de ruji.

48.

Țucu-te, nănașă mare,
Și pă hina dumitale
Că-i mândră ca și-o floare.
Da nici mnirile nu-i urât
Să ieie floare d'i pă rât.

Nănașa zicea:

Să trăiț, să înfloriți,
Ca și pomii, ca și merii
În toiu primăverii.

*De la Sălișcan Ana, 75 ani,
Cărbunari, 2013*

Jocu găinii

Starostele:

49.

Socăciță de la oală,
Cu rot'ia scurtă-n poale
Ai mâncat carnea din oale,
Te-ai dus prin fundu
grădinii
Și-ai mâncat-o cu vecinii.

**Atunci socăcița vine cu
găina:**

N-am mâncat-o-n fundu
grădinii,
Nici cu vecinii
Că v-o aduc aici.
Da trebe să mi-o plățiți
Că Doamne, mult m-am
necăjit
Până ce găina am pregătit.

„De-a tupu”), pentru a se respecta regulile jocurilor, se adresau niște porunci, ca niște blesteme, ce aveau darul să înspăimânte pe participanți, căci blestemul este un act de magie verbală, bazat pe credința în puterea cuvântului de a modifica o stare existentă: „Tupu, tupu, laștile, / Mâni, alaltă-s Paștile: / Cine nu-i gata / Vine moșu cu lopata / Și-l aruncă la gunoi / Ori p-on vârv de moșunoi. / Cruciuliță de argint, / Crepe-i ochii-n patrușcinci / Cine s-a uita / După urma mea” (Croitoru 3, p. 43/35).

Versurile se spuneau la jocul „De-a tupu”. Cel care „tupea”, pentru a-i zori pe cei ce se ascundeau, zicea primele șase versuri. De multe ori în spatele lui ședea cineva să observe dacă se uită. Ca să-l determine să nu se uite, spunea ultimele patru versuri, un fel de blestem, ce avea darul să-l înspăimânte. Încă o variantă: „Cruciuliță de argint, / Crepe-ți ochii-n douășcinci: / Dacă tu te vei uita, / Va muri toată familia ta, / Chiar de ziua ta” (Croitoru 3, p. 44/36).

Celui care „tupea”, ca să nu se uite, uneori i se spunea: „Mămăligă cu mălai, / Cum te pui așa să stai” (Croitoru 3, p. 43/35).

s) Gaia și duca. În folclorul copiilor din acest sat este prezentă **gaia**, denumirea populară a uliului („boghiului”) și **duca**, pasăre de pradă, tot un fel de gaie. Gaia posedă atributele unui spirit de dincolo, temut pentru pagubele pe care le face în gospodăriile oamenilor. Se crede despre gaie că aducea ploaia.

Unul dintre jocurile de copii este practicat pentru caracterul său ludic: „Pițigaia, gaia, / C-un picior de oaie, / Popa din Gâlgău / Bată-l Dumnezeu / Cu capu-n pârâu” (Croitoru 3, p. 45/39).

Celelalte două, „De-a cloșca cu pui” și „De-a duca”, au și un substrat magic, bazat pe un sacrificiu ritual al puilor în favoarea păsărilor răpitoare. Primul are ca personaje: cloșcă, pui, boghiu (uliu). Se trasează un cerc. Copiii (puii) se așază în șir indian și merg cu cloșca în frunte, în cerc, cântând: „De trei ori cu puii mei, / Nici aieștia nu-s a mei, / Că i-am căpătat din sat, / Boghiu nu mi i-o mâncat. / Boghiu de-a veni, / Noi tăți om fuji” (Croitoru 3, p. 54/63).

Ascuns, un copil (boghiu) se repede să prindă un pui. În timp ce merg cântând, puii se află în afara cercului trasat. Când vine boghiul să-i prindă, ca să scape, trebuie să intre în cerc. Cercul fiind prea mic, un pui rămâne pe afară și este prins. Cel prins devine boghi.

Al doilea este asemănător cu acesta. Copiii se așază în linie, iar în fața lor se află „duca”. Ieșind de la locul său, un jucător îl lovește ușor pe umăr, zicând: „Ducă, ducă, / Dracu' se te ducă - / Să te ducă-n Podirei, / Să te ducă-n poduri, / Să te facă noduri; / Să te ducă la oraș, / Să te facă ceteraș; / Să te ducă-n podurele, /

Să te facă nodurile; / Să te bage în hornoaie, / Să te facă o fliscoaie, / Să te scoată în târnaț, / Să te facă un cârnaț; / Să te scoată dintre noi, / Să te facă un trușcoi!” După rostirea ultimului cuvânt, copiii aleargă în toate direcțiile, iar „duca” încearcă să-i prindă. Fugarii strigă: „Eu de ducă nu mă tem, / Că l-oi face tot un ghem: Eu de ducă nu duc frică, / Că l-oi face o tilincă, / Și-oi vinde-o cu șapte zloți, / Prinde-mă, tu, dacă poți” (Croitoru 3, p. 62-63/80).

ș) **Baba-Oarba**, cunoscutul și popularul joc este practicat și de copiii din Aluniș. Copiii se așază în cerc. Un copil, desemnat prin numărătoare sau prin tragere la sorti, este legat la ochi și plasat în interiorul cercului. El este Baba-Oarba. Copiii se deplasează încet pe lângă Baba-Oarba, cântând: „Baba-Oarba, / Baba-Oarba, / Unde-ți este roaba? / Roaba-i ici, / Roaba-i colea, / Iè-te după ea”.

Când termină de cântat, Baba-Oarba se apropie de margine, până dă de un copil. Îl pipăie și trebuie să ghicească cine este. Cel care este cunoscut devine Baba-Oarba și jocul merge înainte. (Croitoru 3, p. 60 / 77).

Jocul este însoțit de dialoguri versificate și de o seamă de gesturi ludice, dovedind că Bara-Oarba reprezintă spiritul de dincolo, venit în rândul celor vii. La origine, jocul avea un caracter ritual, pierdut, credem, pe parcursul existenței lui.

t) **Pisica (mătă, țit)** apare în mai multe jocuri de copii: **De-a țitu, De-a țitu în botă, De-a țitu în culori, De-a țitu cu animale, De-a țitu doctor**. Ca să prindă copiii angrenați în joc, pisica uzează de calitățile sale native: agilitate, perfidie, cruzime, agresiune.

Alunișenii cred că pisica are atribute malefice și este întruchipare a diavolului. Seara nu i se dă drumul în casă, ca să nu intre și dracul o dată cu ea, nu se lasă cu mortul în casă, deoarece poate deveni strigoii; dacă se ghemuiește pe vatră sau lângă sobă și toarce, va fi ger. Este folosită în ghicitul premarital.

ț) **Numerele**, cu funcția lor de a lega într-un tot unitar fenomenele lumii, aparținând diferitelor niveluri ale existenței, apar într-un poem numeric și în ghicitori referitoare la calendar, structura anului și simbolismul „arborelui cosmic”: „Am un copac cu patru crengi: / Una înverzește, / Una rodește, / Una gălbenește, / Una albește” (Croitoru 3, p. 143/230); Am un pom cu douăsprezece crengi: fiecare creangă are patru cuiburi și în fiecare cuib sunt câte șapte ouă; fiecare ou are douăzeci și patru de gălbenușuri, iar din fiecare gălbenuș ies câte șaiszeci de pui, fiecare pui are câte șaiszeci de pene” (Croitoru, p. 144/231)

U, iu, iu, găină sură,
Ieri erai pă după sură
Ș-amu ești cu banu-n gură.
U, iu, iu, nănașă mare,
Ai bani în buzunare
Găina să ne-o plătești?
Că nu degeaba am lucrat
Ca să dăm găina gratis
Că tare mult’ e ne-o costat.
Că după lemne-n pădure
am mers
Și pădurariu ne-o prins,
Și pădurariu, om frumos,
O vrut să mă puie jos.
Pântr-un lemn d’ e uscătură
O cerut să-i dau o gură.
Da io d’ e ciudă și mân’ ie
Nici gură nu i-am dat,
Da lemnile tă le-am luat.
Să trăiești, nănașă mare,
Te rog scoală-te-n
pt’icioare
Să t’ e văd cât ești de mare
Că de când tă nănașești,
Ai avut vreme să crești.
Și-ți aduc găină grasă
Care ieri o fo pă după casă,
Amu îi aci pă masă.

Ia, ia, ia, nănașă mare,
Io ț-oi da găina
Da nu ț-oi da-o numa-așă
Că găina-i gătită
Cârâie și dohăneșt’ e
Și pă nănașa o iubește...

Nănașa:

Dați-ne găina, d’ e ni-ț da
Că bani pă ié noi v-om da.

Socăcița:

D-apoi să nu ne dați 2-3 lei
C-aceia n-avem ce fa cu ei
Să ne dați o sută, două
Că găina-i înstruțată